

Takoj vsek dan razen no-
daj in praznikov.
Izved daily except Sundays
and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredništvo in upravljalni pro-
stori: 2657 E. Lawrence av.
Office of publication:
2657 E. Lawrence av.
Telephone: Lawrence 4633.

LETO—YEAR XV.

Čena lista
je \$5.00.

Entered as second-class matter January 23, 1916, at the post-office
at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

Chicago, Ill., sobota, 23. septembra (Sept. 23), 1922.

Subscription \$5.00
Yearly.

STEV.—NUMBER 223.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

PROPAGANDA ZA OBO- ROŽENO INTERVEN- CIJO JE PRIČELA.

KACETEK JE BIL STORJEN V SCRIPPOVIH LISTIH.

Oženem se je pa sredi glas proti
oboroženi intervenciji.

Washington, D. C. (Fed. Press.
Listni poročevalec.) — Propa-
ganda za oboroženo intervencijo
zaradi turško-britanskega spora ob
Bosporu je še pričela tam, kjer se
je ni pričakovalo. Ako res ni E.
W. Scripps, ki je odgovoren za
močni Scrippsov časnikski sindi-
kat, vedel, da izide uvodnik "Po-
sljite brodovje", ki je bil odpo-
slan iz Scrippsovega glavnega
stana v Washingtonu v ponde-
lek, tedaj ni nevarnost vojne
propagande prav nič znižana.

"V tem kritičnem času za sve-
tovne razmere, bi morale Združe-
ne države imeti močan kvadron
bojnih ladij v turških vodah",
pričinja članek. Na to argumenti-
ra, da evropske vlade dolguje-
jo Ameriki trinaest milijard dola-
rjev. To je vzrok, da mora Ame-
rika nasepeti, da lahko iztirja de-
nar. To pa izvrši, ako ustavi takoj
novo vojno. Argumenti so taki,
kakršnih se je sir Robert Parker-
jev tiskovni biro poslužil nekaj let
nazaj, ki je poudarjal, da je vojna
potrebna, da se vojna konča.

"Nova svetovna vojna priha-
ja", pravi članek. "Ako pride, A-
merika bo potegnjena vanjo. Ako
bi tudi kakšen tuje povzročil, da
bi bilo ameriško ljudstvo obvaro-
vano dolgotrajne aktivne službe,
bi nove izgube, ki bi jih imela Ev-
ropa, učinkovale tudi na razmere
v ameriški industriji. Evropa je
najbolji odjemalec Amerike in
dolguje Ameriki več kot trinaest
milijard dolarjev po svojih vladah
in privatno. Ako pojde Evropa
na kose, tedaj mora biti jasna o-
sebnost gospodarska nevarnost vsa-
kemu ameriškiemu državljanu.

"Kdor mirno sedi kot goslar
Nero, ko pričinja veliki požar,
zasluži usodo, ki mu jo prinese
furijska. Velika Britanija je izvrši-
la prvo potezo, toda njene priprave,
da brani svobodo Dardanel in
Carigrada ne bodo zadostovale,
da ostrušijo Turka. Ameriško bro-
dovje pred Carigradom, bi ozna-
njalo kismet Osmanom."

Članek naglašja, da se Turkom
ne sme dovoliti povratek na kr-
ščansko zemljo, da so Turki zase-
dili Carigrad pred štiri in pol sto-
letji, ker so bile kristjanske sile
v prepripi. Sploh so Turki nazad-
njaki Azijati, pravi članek, ki
so ovira napredku na Bližnjem
vzroku.

"Napredek in razvoj ne more-
ta procvitati v vojno povzročajo-
čih pokrajinah v Levantu, dokler
ni Carigrad internacionaliziran
in Turki ugnani," končuje čla-
nek. "Ceneje bo za Ameriko, ako
pomaga človeštvu zdaj v teh ne-
mirnih pokrajinah, kot da čaka,
da vzplamti zopet svetovna voj-
na. Civilizacija apelira na Wash-
ington. Dovolite, da se odpošlje
brodovje."

Zdi se, da je bil uredniški članek
napisan na ukaz nekega Scripps-
ovega urednika, uslužbenega v
glavni stani. Namig na razvoj
pomeni olje. "Civilizacija pa mo-
goče pomeni Winston Churchill-
la, britskega vojnega ministra, o
katerem izjavlja britsko delav-
stvo, da je odgovoren za ekspedi-
cijo, ki je bila odposlana v Ar-
hangelsk in v vpadu Judeniča,
Denekina, Kolčaka in Vrangla v
Rusijo.

Polpomena v nesoglasju s tem
vojnim trobentanjem je prizade-
vanje Narodnega sveta za omeje-
tev oroževanja, ki ima za svoj cilj
preprečiti versko sovražnost. Fre-
derick J. Libby, tajnik te orga-
nizacije, je v tork izjavil, da je
"nevarnost vsakega Američana, ki
je še zdrave pameti, ustaviti tako
agracijo, katere nas vodi v boj.
Meyer London, socialistični
kongresnik, je predložil kongres-
ni zbornici resolucijo, ki nalaga
predsedniku, da Amerika posre-
duje med spornimi silami na Bliž-
njem vzroku in na Balkanu.

"Versaillska pogodba in pogod-
be, ki so ji sledile, še niso konča-
le vojne," je rekel London. "Bal-

ODPUSTIMO MILJONARJEM NJIHOVE OKRE, JE APR- LIL HARDING.

Washington, D. C. — (Feder.
Press.) — Poslanica, v kateri je
predsednik Harding naznanil
kongresu, da vetira predlogo za
vojaško nagrado, vsebuje tudi sle-
deče besede: "Ne pozabimo, da je
ob času vojne vsakdo bil priprav-
ljen dati vse. Bilo je nekaj izjem,
toda pozabimo nanje."

Omenjene "izjeme" so profi-
tariji in predsednik prosil, da naj
ljudstvo pozabi, da je bilo oropa-
no za milijone dolarjev.

Ford je zopet
odprl tovarne.

POTERJA JE BILA DOBRO
IZGURANA.

Pedstveni počitek je znižal pro-
dukcijo na več kot pet in dvajset
tisoč avtomobilov.

Detroit, Mich. — Izpor za For-
dove delavce je končan. Kakšni
vrozki so vplivali na Forda, da je
po pet dneh zopet odprl svoje to-
varne, tega Ford ne bo obelil jav-
nosti na nos. V javnosti velja
Ford še vedno kot dober tovarnik
delavstva, akoravno je svoje delav-
ce kaznoval na ta način, da so mo-
rali ostati pet dni doma, ker so
profittarji zahtevali previsoke ce-
ne za premog.

Njegov sin Edsel Ford, pred-
sednik Ford Motor kompanije, je
naznanil, da prične zopet v to-
varnah z obratom, ko je nekaj
dni konferiral s več kot pedeset
premogovniškimi podjetniki v
Cincinnati. Stari Henry Ford
je seveda "odobril", kar je naro-
čil sin.

Višji Fordovi uradniki pripo-
vedujejo, da so se "nočindan trudi-
li", od kar se bile tovarne zapre-
le, da dobe premog po prišlihi
ceni. To je zopet voda na Fordov
mlin, da je človeški dober tovarnik.

Tovarne so bile zaprte pet dni.
Predno so bile tovarne zaprte, so
višji uradniki pripovedovali, da
producersko več kot pet tisoč av-
tomobilov na dan. Torej je v pet
dneh zastala produkcija za več
kot pet in dvajset tisoč avtomobi-
lov. In če kasneje Ford prona-
jde še kakšen izgovor, da lahko
kot dober tovarnik delavstva zapre
svoje tovarne, bo izravnal produk-
cijo v svojih tovarnah tako, da
mu ne bo treba odlašati delav-
cev zaradi pomanjkanja naročil
pozimi, ampak bo lahko odkladal
krivdo na druge, da so povzročili
stagnacijo v njegovih tovarnah za
teden dni ali pa več.

Vseh delavcev je bilo prizade-
tih več kot dve sto tisoč, ki so mo-
rali počivati proti svoji volji.
Kajti v malih delavnicah, v ka-
terih izdelujejo razne produkte,
ki so potrebni pri montaži Fordo-
vih avtomobilov, so ravno tako
odslavili delavce, kakor se je to
zgodilo v Fordovih tovarnah.

SPREMENBA OČKASKEGA ČASA.

V nedeljo 24. septembra se vr-
ne izgubljena ura, ki je bila na
željo bankirjev izgubila v zadnjem
aprilu. Tega dne konča doba pri-
hranitve volnene avitlobe in Chi-
caso se vrne nazaj k rednemu ča-
su. Vsa dva mora pomakniti kaze-
lec na uri za eno uro nazaj.

"Karl Liebknecht" priplul v
v London.

London. — (Feder. Press.) —
Ruski parnik "Karl Liebknecht",
lastnina sovjetske vlade, je pri-
plul semkaj s tovorom lana in
konoplje.

kan je še amodičnica Evrope. Bi-
vši zavezniki — Britanija, Fran-
cija, Italija in Rusija — imajo ni
nasprotujoče interese na Bliž-
njem vzroku in so ravno tako lju-
bosumne druga na drugo kot v
preteklosti. Združenim državam
gre, da izvedejo ameriški vpliv za
ohranitev mira!

Bela hiša in državni depart-
ment prejmeta pisma v velikem
številu; v katerih se zahteva, da
Združene države ostanejo nev-
tralne in se prizadevajo ohraniti
mir.

RUSIJA JE UVEDLA DRŽAVNI KAPITALIZEM.

TAKO IZJAVLJA WALSH PO
SVOJEM POVRAKU IZ
RUSIJE.

Prepričan je, da Rusija v krat-
kem vpostavi svojo industrijo.

Washington, D. C. (Federated
Press.) — Rusija je sprejela držav-
ni kapitalizem, lastništvo zem-
lje po državi, ravno tako glavnih
industrij, velikih tovarn, želez-
nic — kontrola pa ostane v rokah
delavcev in delavk.

Tako Frank P. Walsh, bivši
predsednik vojnega delavskega
odбора, razumira svoja opažova-
nja, katere je napravil, ko se je
mudil po svojih opravkih v Mos-
kvi, Smolensku in v nižavah ob
Volgi. Vrnil se je v prepričanju,
da rusko ljudstvo kmalu vpostavi
svojo industrijo in nadomesti iz-
gube na lastnini, ki so bile po-
vrožene v vojnem času. Prona-
šel je, da so ljudske mase naklo-
njene sovjetski vladi, dasi ravno
je nova gospodarska pot dovolila,
da so se vrtni spekulantje in ode-
beleti.

"Prepotoval sem šest milj v do-
lini Volge in našel sem večinoma
žito, še pošteno, ki je bogato obro-
dilo", je rekel Walsh zastopniku
Federalizirane tiska. "Zemlji-
šča ob Volgi so ravno tako rode-
vitna kot najbolj rodovitna zem-
lja ob Mississippiju. Zemlja je
črna prst, ki rodi bogato. Lanska
lakota je povzročila, da so po-
klali domače živali, celo pse, za-
radi tega niso mogli obdelati vse
zemlje to leto in trpljenje bo še
trajalo do prihodnje žetve."

"Na glavnih progah je železni-
ška transportacija dobra, na
stranskih pa slaba. V velikih de-
lavnicah zdaj popravljajo loka-
lne in dolge in vse želez-
nice. Rusje uže gradijo in popravljajo
lokomotive. Na postajah na meji
sem videl prihajati 30 do 40 no-
vih nemških lokomotiv. Združene
države bi lahko izdelale to pro-
metno opremo, ako bi se v trgo-
vini z Rusijo ravnali malo dru-
gače."

"Bankirstvo v Rusiji je pod-
ržljivo in v Moskvi sem se sestel
z ravnateljem moskovske državne
banke, ki dela poštreno za de-
sto dolarjev mesečno, dasi ravno
je prejel po \$20,000 do \$30,000
za leto kot ravnatelj neke mo-
kovske banke pred revolucijo, ki
je imela po vsej Rusiji do 1,500
podružnic. Denar se izmenjava po
cenah, ki jih poroča kabel vsaki
dan iz Londona in Pariza. Ugod-
nosti so take kot v onih dveh me-
stih. Moje kreditno pismo tvrdke
Brown Brothers je bilo prizna-
no v Moskvi ravno tako kot v za-
padni Evropi. Moje nakaznico so
mi izplačali v ameriškem denarju."

"Tovarne odpirajo. V bomba-
ni tekstilni tovarni v Moskvi, v
kateri je pred vojno delalo pet
tisoč delavcev, dela zdaj šest ti-
soč delavcev. Oni lastujejo veli-
ko belo palačo prejšnjega lastnika
gori na griču in jo upravljajo po
posebnem odboru, ki je sestavljen
iz strank, katere vlada jo nji.
Koče, iz katerih so se delavci pre-
selili v palačo, so najslabeje, ki
sem jih kdaj videl, izjema je le
okolica glavne v Chicago.

"Stanovanja so lastnina ruske
države. In v dveh najfinjših mo-
skovskih hotelih, v Metropoli, ki
je večji kot Waldorf, in v Narod-
nem hotelu, ki spada v ravno isti
razred, so zdaj nastanjeni sovjets-
ki uradniki, cestni pometalci, i-
deostojniški uslužbeni itd. Ravno
iste vrste državljane nastanijo
v dveh blokih apartmanov-
nih hiš, ki jih zdaj dokončavajo.
Oba hotela sedaj imenujejo Prvo
in Drugo sovjetsko hišo."

"Organizirano delavstvo je tam
podlaga vsemu. Glasuje se lahko
le v uniji. Ali zakon daje pravi-
co, da je vsakdo član unije. Na
pr. tisoč moskovskih zdravnikov
lahko pripada k Uniji sanitarnih
delavcev, pri kateri je okoli pet
tisoč cestnih pometalcev in gradi-
teljev odvodnih kanalov. Rusija
je slab kraj za odvratnike. Kljub
temu se pa ne potiskajo v ozadje,
kajti same petnajst odstotkov
sodnikov v Rusiji ni juristov."

"Prejel v predilnici prejema-
jo zdaj dvakrat tako visoko mendo,
kot so jo prejimali pred revolu-
cijo."

DELAVCI AVSTRALIJE NE POJDEJO PRELIVAT KRI NA TURŠKO.

Melbourne, Avstralija, 22. sept.
— Zvezna delavska stranka v
Avstraliji je kabilirala v London,
da avstralski delavci ne pojdejo v
vojno v Turčijo.

Calgary, Kanada, 22. sept. —
Turkija sekcija delavske stranke
v Kanadi je poslala ostro reso-
lucijo proti vojni ministrskemu
predsedniku Kingu.

London, 22. sept. — 10,000 de-
lavcev se je večer udeležilo pro-
testnega shoda proti vojni, kate-
rega so sklicali socialisti v Lon-
donu.

Belgrad, 22. sept. — Oblaki
vojne vise nizko nad balkanskimi
državami.

Belgrad, Sofija in Bukarešt so
momentalno bojno polje angle-
ških, francoskih in ruskih diplo-
matov in propagandistov. Zdi se,
da Anglija za hip ni uspela s svo-
jim apodem na Balkan, da se naj
postavi na njeno stran in pomaga
biti Carigrad in Dardanele; Anglija
je senukrat sama.

Jugoslavija je poslala vojaške
čete na bolgarsko mejo in njeni
vojskovedi izjavljajo, da Turki ne
smejo dobiti Tracije, ampak za
vojno ni posebnega navdušenja.
Nekaj strah visl v zraku; strah
pred — Sovjetsko Elaljo.

Ruski sile so na delu v Sofiji v
prid Turkov. To je gotovo. Rusija
je blizu. Anglija je daleč. Anglija
kliče na vojno, Rusija svari: roke
proči! Sovjeti so dali razumeti
vladi v Bukarešti, da njihov ra-
čun glede Besarabije ni poravnani
in če bodo Rumunci pomagali
Angliji, so lahko zgodni, da rdeče
čete poravnajo račun — a ne
tako kar želi Rumunija.

To svarilo je stresnilo Jugosla-
vijo, kajti Rumunija je njen so-
voj in zaveznik. Na drugi strani
in zopet prav blizu je Italija, ki
dela s Francijo vrsd simpatije s
Kemalom. Rusija, Italija in Bol-
garija — vse tri proti Angliji in
njeni vojni za Dardanele, vse tri
blizu, kaj naj stori Jugoslavija?

Javna tajnost je, da je poraz
Grkov v Mali Aziji silno zmanjšal
prestiz Anglije na Balkanu. Saj
je bilo znano, da so Grki najem-
niki Velike Britanije. Balkanske
ljudstva se sgrajajo nad mislijo,
da bi bila zdaj ona najeta name-
sto tepenih Grkov za nadaljevan-
je vojne v imenu Anglije in za
Anglijo. Balkanske vlade, izvem-
ši bolgarske, so kajpada proti te-
mu, da se bi Turki vrnili v Evro-
po. Njihov klic je: nazaj z Turki!
— ampak nobena se momentalno
ne upa začeti vojne v srhu, da ne
pridejo Turki nazaj.

Balkan je za hip paraliziran.

Papešev tajnik odstopil.

Rim, 27. sept. — Kardinal Gas-
parri, papežev tajnik, je podal
ostavko.

cijo. Prednost imajo pri oddaji
stanovanj in živčju, ker so držav-
ni uslužbeni. Oni proizvedajo
razno kontenino in drugo blago.
Vedno več tovarn odpro. Rusija
je živa in zaupa v svojo bodo-
nost."

Walsh je s smehom pripovedo-
val, da so mu v letalski postaji v
Smolensku pokazali 23 letal, ki so
jih darovali vsi narodi. Ta letala
so bila zajeta v civilni vojni, v
kateri so služila nazadnjakom.
Moskovski uradniki so, Walshu
pokazali več avtomobilov ameri-
škega izdelka, ki so bili uplenje-
ni na bojiščih in zdaj služijo
vladi.

"Vsek delavce ali državljane
lahko zdaj dobi dvajset akrov
sveta brezplačno, ako ga želi ob-
delovati," izjavlja Walsh. "Ru-
sija je v tem odru edina dežela,
ki se trudi, da odpravi ubožstvo."

Anglija še vedno izziva vojno.

Znamenja kažejo, da Turki ne bodo odnehali; zahtevajo
izpraznitev Carigrada in Tracije. Jugoslavija in Ru-
munija se še nista odločili, koga bi podpirali, Anglijo
ali Francijo. Zavezniške imperialiste skrbi, kaj bo
rekla Rusija, ker je niso povabili na konferenco.
Francozi delajo za kompromis med Anglijo in kema-
listi. Na Grikem proti lakota.

Carigrad, 22. sept. — Iz zavez-
niških diplomatskih krogov se
poroča, da bodo turški nacionalisti
vsakeas naslovili na entento ul-
timat, da mora biti Tracija izpra-
njena v osemindesetih urah. Hamid
bej, zastopnik Kemala paše, ki je
večer konferiral z generalom
Harringtonom, je pojasnil, da
kemalisti ne zahtevajo nič druge-
ga kakor mirni prehod šez Dar-
danele; ta privilegij so imeli tudi
Grki. Harrington je odgovoril, da
vsako približanje nacionalistov k
ožini pomeni vojno z Anglijo.

Konferenca se je nato sukala
okrog vpadanja, kako se naj pre-
preči vojna. Angleški general je
predlagal, da naj Hamid bej jam-
či, da kemalisti ne bodo prekora-
čili meje nevtralne cone pred ob-
državanjem mirovne konference,
ki se vrši prve dni oktobra ali še
prej. Hamid je dejal, da tega ne
more jamčiti.

V Smirni zborujejo ministri
angorske vlade in razpravljajo o
zavezniški not, s katero je enten-
ta informirala Turke o sklepanju
mirovne konference in glede po-
gojev za premirje.

Med tem se pa Turki priprav-
ljajo z vsimi silami na sovražnos-
ti. Kemalisti vlijejo velike ško-
dove baterije v bližino Dardanel
in Bospor. Angleški letalci poro-
čajo, da je na vseh mestih in je
mudki silniški veliko vrvenje.
Kemalisti so podvojili svojo arma-
do in potrojili število topov in ko-
ličino streliva.

Angleži so ravno tako aktivni.
Ves moraki promet med Carigra-
dom in Črnim morjem je suspen-
diran. Ladje med pristani na
evropski in azijski strani bo-
soprske ožine in Mramornega
morja smejo pluti samo še po-
dnevu. Angleži so razorožili tur-
ško poljejo v Carigradu in po-
zvali vse britake, civiliste, da se
pripravijo za policijsko službo v
slučaju revolte. Angleži bi radi
pobrali orožje tudi turškim civilis-
tom, medtem ko so Grki in
Armenci, katerih je okrog 750,000
v Carigradu, dobro preskrbljeni s
puškami in revolverji. To plači
mohamedance, ki ljuto protestira-
jo. Slavnosti Kemalove zmage so
prenehale in vse turške zastave so
prenehale. Telka, moreča sopari-
ca je legla na Carigrad.

Jugoslavija se obotavlja.

London, 22. sept. — Konferen-
ca v Parizu glede položaja na
Bližnjem vzroku se danes nada-
ljuje. Londonski listi poročajo, da
je Lloyd George postal navodila
vnanjemu ministru Curzonu, da
naj obvesti francoskega minist-
skega predsednika Poincarrea v
odločenem tonu, da bo Velika Bri-
tanija branila dardanelsko-bo-
soporsko ožino za vsako ceno.

Istočasno je angleška diploma-
cija napela vse sile, da pridobi
Jugoslavijo in Rumunsko na svo-
jo stran. Zadnje dni se je pokazalo,
da se ti dve balkanski državi
obotavljata in ne veta, dali se bi
pridružili Angliji ali Franciji.

Anglija še vedno ropoče s oro-
žjem.

Pariz, 22. sept. — Anglija je
kategorično informirala Francijo,
da ne umakne svojih čet iz Čana-
ka. Danes se je izvedelo, da je
Poincarre zelo apeliral na Lloyda
Georgeja, da naj britske čete iz-
praznijo Čanak in druge postoja-
ke na azijskem bregu Dardanel.
To bi naredilo dober vtis na Tur-
ke in približalo mir. Curzon je pa
obvestil Poincarrea, da "angleške
čete ostanejo v Čanaku in ne
izidu. Anglija namerava rekviri-
rizati vse parnike in brode v olini
in Mramornem morju, tako da
Turki ne bodo imeli ladij za pre-
važanje čet na evropsko stran
ožine."

(Dalje na 3. strani.)

FORMEHOVANJE V LONDONU JE PRINESLO OKROM KATASTROFO.

Pariz, 22. sept. — Iz poluradnih
virov se poroča, da je porogljiv
smeh nekega angleškega državni-
ka povzročil sedanjo krizo na
Bližnjem vzhodu in poraz Grke
v Mali Aziji. Fethi bej, kemalistični
zastopnik v zapadni Evropi,
je prejel navodila iz Angora,
da naj obišče Lloyda Georgeja in
predloži pogoje za mir z Grki.
Fethi bej je prišel v London, toda
Lloyd George ga ni hotel sprejeti.
Ko je govoril z nekim državni-
kom, je Fethi dejal, da bodo ke-
malisti poglani Grke iz Male Azi-
je. Angleži se je porogljivo na-
smehnil, čeč, kje je to mogoče.
Fethi bej je odgovoril: "Obšalu-
jem, da se smejejo. Turki, ki so iz-
gubili dva milijona svojih ljudi v
zadnji vojni, se ne smejejo."

Nato je Fethi brzojavil Kemalu:
"Anglija noče miru. Začnite ofen-
zivo."

HUJSKAJOČA PROP- GANDA JE NA DELU.

Bivši Illinoiski governor sveti
Američane, naj se ne pusto-
potegniti.

LAŠI O TURŠKIH MASAKRIZ.

Chicago, Ill. — E. F. Dunne,
prejšnji governor v Illinoisu, je v
četrtak izjavil, da so v Ameriki
zopet na delu propagandistične
sile kakor so bile kmalu po zadnji
vojni, hujakajoče in razirajoče
laži. Te sile bi rade potegnile
Združene države angleško-turški
imbroglio.

Dunne je dejal, da vsakdo, ki
pazno čita dnevna poročila o do-
godkih v Smirni, lahko spozna, da
so poročila pobarvana in nalašč
prirojenja, da zbujajo ogorčenje
proti Turkom in simpatije za
Grke in veliko krščansko Anglijo,
ki se je izvolila "brantilem
krščanstva pred mohamedanskimi
nevarniki."

Neka brzojavka pripoveduje, da
so Turki prišli v Smirni 2000
krščanskih žena in deklet in jih
razdelili med vojske. Ta vest je
bila objavljena pred tremi dnevi
— pravi Dunne — toda brez po-
družnosti in potrditve v poznjih
poročilih. Tako se dela javno
mnenje in tako se ustvarja mrinja
pri sentimentalnih ljudeh.

"Ameriško ljudstvo mora stati
na straži pred strupeno propaga-
do, ki je leza," je rekel Dunne.
"Zdaj, ko še nismo prekorčili
praga vojne, moramo zaključiti,
da Amerika ne pojde nikdar več
v konflikt za stvar, ki ni naša
stvar."

DEVETNAJST ŽELEZNIŠKIH DRUŽ JE PODPISALO SPORAZUM.

Chicago, Ill. — Devetnajst žele-
zniških družb in njih podruž-
ne železnice so sklenile mir s žele-
zniškimi delavci. V glavnem
stavkovnem stanu so izjavili, da
nosijo železniške družbe, ki niso
hotele podpisati sporazuma, same
posledice za svojo akcijo.

Z nekaterimi drugimi železni-
škimi družbami se zdaj vrše poga-
janja in konference.

VREME.

Chicago in okolice. V nedeljo
jasno in gorko. Južni in južnos-
padni vetrovi. Temperatura v za-
dnjih 24. urah: najvišja 72, naj-
nižja 62. Sonce izide ob 6:48, za-
ide ob 6:37.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cena oglasov po dogovoru. Rokopis se ne vrača.

Naročnina: Zedinjena država (Ivan Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 na pol leta in \$1.25 na tri mesece; Chicago \$5.50 na leto, \$2.75 na pol leta, \$1.35 na tri mesece, in za inozemstvo \$6.00.

Naslov na vsi, kar ima stik s urednikom

"PROSVETA"

2657-59 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscriptions: United States (except Chicago) and Canada \$4 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$5.00 per year.

"MEMBER of THE FEDERATED PRESS"

Datum v objavi n. pr. (Aug. 31-22) poleg valoga imena na naslovu pomeni da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Ponovno jo priložimo, da se vam ne uveljavli list.

PODTJENIŠKA FRONTO JE DOBILA LUKNJO.

Kakor skala so stali železniški podjetniki in niso hoteli odnehati za nobeno ceno. Tako bo, so rekli stavkojočim železniškim delavcem in ne drugače. Kljub temu je pa prišlo drugače.

Ob času, ko je pričela razprava, da se sodnijska prepoved proti železniškim delavcem proglasi za trajno, je ena četrtina železniških družb podpisala pogodbo z železniškimi delavci. Solidna podjetniška fronta je bila pretrgana.

Ako se spomnimo, kako so bile še nekaj tednov nazaj železniške družbe ošabne in trdovratne, tedaj se ne motimo, ako trdimo, da bi četrtina železniških družb ne bila za mir, ako bi jih stavka ne bila potlačila.

Ze v začetku stavke so izjavili voditelji stavke, da pride dan, ko železniške družbe zaradi razpadajoče železniške opreme ne bodo mogle več obratovati železnice.

Poročilo meddržavne trgovske komisije pripoveduje, v kakšnem stanju se nahaja železniška prometna oprema. Njeni nadzorniki so pregledali 4,065 izmed 60,000 lokomotiv. Pronašli so, da je 2,456 lokomotiv potrebnih popravila. To je šestdeset odstotkov lokomotiv. Sto in devet in šestdeset lokomotiv pa ni bilo več varnih.

Stavka železniških delavcev je pokazala, da se železniška prometna oprema ne da ohraniti v dobrem stanju s stavkokazi. Toliko stavkokazov ni v Združenih državah, da bi lahko z njimi obratovali glavne industrije. To naj uvažujejo posebno tisti železniški predstavniki, ki so ostali še trmoglavi. Čimdalj se jih bo držala trmoglavost, toliko bolj bo razpadala železniška oprema in končno bodo morali podpisati pogodbo z organiziranimi železniškimi delavci, ako bodo hoteli, da se promet na njih železnicah vrši redno in varno, kajti brez dobre železniške prometne opreme, se ne more vzdržati reden in varen železniški promet.

KAKŠEN JE FARMARJEV ZASLUŽEK?

Res je, da so farmarji letos pridelali skoraj vsa izredno veliko. Te resnice se zdaj poslužuje nazadnjaško časopisje, da pokaže javnosti, da so dohodki farmarjev izredno veliki. To dejstvo obdelujejo po ravno isti metodi, kakor so pred rudarsko stavko v jeseni 1919 prikazovali velike zasluške rudarjev. Izmed več kot pol milijona rudarjev so navedli mezdo tistega rudarja, ki je največ zaslužil, da so tako ustvarili javno menje, da vsi rudarji prejema tako visoke mezde.

Poljedelski department ocenjuje vrednost najbolj važnega poljskega pridelka na več kot šest milijard dolarjev. Vteta ni živina, prašiči, izdelki iz mleka, mleko in drobnica.

Vsota \$6,600,000,000 je res velika. Ampak če se ta vsota razdeli na vse farmarje v deželi in od nje odbije, kar farmar porabi za krmo svoje živine, tedaj bi se pričeli, da je farmarjev zaslužek prav majhen. Ko so lani preračunili povprečni farmarjev zaslužek, so pronašli, da znaša \$534 na leto. In letos ne bo dosti višji.

O visokih farmarjevih dohodkih se ne more govoriti. Seveda bi bila slika popolnoma drugačna, ako bi ne bilo med farmarjem in konzumentom prekupcev. Tudi za farmarje velja, ako se hočejo otrestiti teh zajeduhov, se morajo organizirati.

KADAR SE BLIŽAJO VOLITVE.

Senator Kellog ni bil pred enim mesecem izvoljen v senat. Lani ob tem času je bil že tudi senator. Senator je bil že preje in prebil je marsikatero leto v senatu, ali do letos se ni še nikdar spomnil, da privatni bizniški interesi uganjajo profitarstvo ali oderuštvo s premogom.

Kaj se je torej zgodilo? Ali je senator glede privatne trgovine in industrije spremenil svoje nazore? Ali je mogoče čez noč iz Savia postal Pavel in je pričel zagovarjati nacionalizacijo železnice, rudnikov in drugih glavnih industrij? Nič kaj takega se ni zgodilo. Dober pol drugi mesec še in pred volitvami smo.

Takih Savlov in Pavlov bo še več, kolikor bolj se bo mo bližali dnevu, ko bo treba odločiti, kdo bo zastopal ameriško ljudstvo v senatu in kongresni zbornici.

Ljudstvo naj pa nikar ne pozabi, kaj so ti Savli in Pavli delali v kongresu in lahko mu bo voliti.

JAVNA GOVORNICA.

Glasovi članov S. N. P. J. in čitateljev Prosvete.

Philippi, W. Va. — Dopisnik v št. 170 je pisal, da se stavka pri nas dobro drži, da so vsi rudarji na strani U. M. W. Ni ga bilo tedaj dopisa iz naše naselbine, zato sem jaz primoran se oglašati. Pisal je, da se dobi le nekaj Slovencev, ki so na strani kompanije. Seveda, mi "držimo" s kompanijo, ki se na vsaki seji pritožujemo, kako je treba napraviti. Dopisnik, ki je zmožen angleščine, sedi doma, mesto da bi deloval med Slovenci. Lahko je držati s kompanijo, ki plača tri čevlje od jarda, namesto dolarja in pol. Dopisnik sam je deloval na to, da bi ne bilo tako in dne 15. novembra voliti tako, da smo izgubili jardo.

Vedno sem bil na strani zavednih delavcev, sedaj pa sem s par drugimi Slovenci obdolan, da nam kompanija plača vsako plačo dvajset dolarjev. Dobil sem na plačilni dan za dva tedna \$26, zato bi rad vedel, kje je tistih \$20. Tako tudi ne ve kompanija in plačati ne more.

Med zadnjo stavko smo se Slovenci tu dobro držali, dva pa vem, da bi bila sta stavkokazita, če bi bila sama v naselbini. Dopisniku bi torej priporočil, da bi prej malo premislil kot kaj podobnega piše.

Nekaj rojakov v Adrianu, W. Va., se je lotilo dela in razdri so unijo. F. A. in T. M. sta sedaj "kontraktorja" v tamošnjem rovu in obljubila sta kompaniji, če ne bo podpisala unijske pogodbe, da bosta dobila ena dva dovolj ljudi za odprto delavnico. Za delo sta pregovorila rojake iz Pickens, W. Va., F. T., F. J., F. T., F. P., F. U., J. U., M. M., V. E., J. L., in J. L. Iz naselbine Pecks Run delajo sledeči T. S., T. C., J. B., J. B., M. L., in F. E. Prvi iz te naselbine so stavkokazili ves čas med stavko, prej niso nikdar delali v rovu. Imeli so dovolj denarja za preživljanje.

Rojakom širom Amerike priporočam, da si zapomnijo takih ljudi. Pozdrav vsem organiziranim rudarjem, ki so se držali postav organizacije. — Joe Ruparich.

Barberton, O. — Da ne bodo čitatelji, posebno pa še tujci, čitateljske misli, da me je ni več na tem kontinentu, oz. na tem planetu, ali da ne boste mislili cenjene pečarice, da sem kateri izmed vas obljubil večno, trikrat večno služnost, moram na tem mestu konstatirati, da sem še vedno v vrsti (dasi že kratki) nedolžnega in od vseh zaničevanega pečarstva v fari svete Vodiške Johane. Kam pride svet? Nekdaj so peli slavo pečarškim kostem, plemu kovani v deveta nebesa (seveda za groše), obljubovali importirane stvari in kaj vem še kakšne šarke ter imena, s katerimi so mazali ubogi pečarski rod. In vse to je šla na zdravje našega vsagomogočnega št. Da ni bil posamezni trden in svoje "muhe" uganjal naprej, sem prepričan, da bi bil danes zadovoljen z oguljenimi hlačami, dočim bi se njegovi izkoriščevalci ponosno zavijali v svilu. Meni je skoro vse eno, če vodjo še nisem bil zaljubljen in tudi ne bom, alepe mihi lahko lovim, se mi ne ljubi, čemu šlovska siliti in mu obuvati premale škornje, ki ga bodo žulili. Ne ljubim, kar ne vidim, zato imam srečo in mirno vest. Kdor se je dal preslepiti in je preslepljen, tisti pa danes kolne samega sebe in cel svet ter sploh vse, kar more izgoreti, da bi v tem našel tolažbo. Kolne in robanti čez pečarski stan, prekolne ilice in vilice, samo da ima kaj govoriti. Sree in jask nimata pri takem pečarju miru, razun ako se ga zgrevaše kosti preveč ne "nacu-kajo". Pečarski stan je "fletar" in žalosten, dober in slab, spoštovan in zaničevan.

Pa kaj bi vam pravil, saj je naš kolega Trbovec Tone, dolgoletni borec pečarskih idej, pihal, udrihal in gajhal pečarski rod toliko časa, dokler ga ni zadela pilača Amorja tako močno, da je padel iz vrst pečarskih bojevnikov. Skoro ma zavidam mir, ki ga tvorita dve enaki sreci in se hladita na obali Krjakega jezera. Tako je. Svet se spreminja, člani naše nekdanjega močnega pečarske organizacije se razgubljajo. Nekatere pot pripelje v dobre zakonske meje in evre, dočim druge zmeša v navadne štrene, ki jih svet meša, dokler ne podležejo.

Trnjeva je pot, ki jo hodi pečarski rod. Je sicer izjema, pa ta

ko mala, da je skoraj ni vredno šteti. Dobijo se dobri pečarski sotrudniki — vsaj jaz sem kaj rad med njimi, ki radi hodijo ob temnih nočeh po ljubeznivih stezicah. Kdo bi jim zameril, če ljubijo, si pripovedujejo doživljaje iz brustjo jezike za bodočnost! Niti črna temna noč ne, ki je edina njihova priča. Poredna je temna noč, plaho in sramečljivo prinese pod svojim okriljem mnogomu veselje. Ljubzen kipi iz nje kot testo, ako ga postaviš na gorak prostor. Čemu potem treba razbijati lonce, kadar ti že pade iz rok in se ubije?

Narava je bila in bo ostala pravična. Vsakemu da svoje: veselje in žalost in kogar je obdarila z veseljem, naj vživa veselje. Naj sodi kdo kakor hoče, jaz ostanem pri svojem in trdim, da se še plača plačevati prispevek v nam milo in drago pečarsko unijo, kajti stavim s trem proti dvema, da se počasi in s previdnostjo daleč pride.

Dobijo se tudi ljudje, ki so nazorov, da je treba s pečarji kar pometati, kot bi bili pečarji kakke metle. Tako pa ne gre. Mi pečarji smo žive duše, kakor ste bili vi zakonec nekoč fantje, le to da so vas zakonske polovice čisto izpremenile. Sicer mi je vseeno, kaj ste vi, pobožni zakonski možje, jaz sem in bom ljubil rešnico. Ne bom se še tako kmalu preselil in zapustil pečarskega življenja (hudomu kneži pravijo, pasje življenje) paš pa se držim avstopisnega izreka: In čakala so ga, toda izvoljeni ni prišel. Ne skrivite in ne jezite se, lahko vam dam izreke, misli pridržim zase. Če se mi bo slučajno nastavljal ramen pod nogo, okrogel in primren, tedaj ga bom pobral, stisnil, poljubil in ljubil vse večno, šase.

Težavno je, ali vzgled imam od mojih nekdanjih pečarskih tovarišev. Imeli so tužno mladostno življenje, hodili krišem nove republike toliko časa, dokler niso pridobili primernih zdravil za njihova razgreta arca. Danes živijo v miru in zadovoljstvu. Paš blagor zadovoljnim, ki jim je dano življenje tega sveta. — Frank Boh.

Is Marylanda. — Nisem se šundil, ko sem bral v Prosveti dopis iz Thomasa, W. Va., glede nesreče, ki se je pripetila tamkajšnjim stavkarjem dne 18. junija; kajti poznam tamkajšnjega superintendenta in vem, da ima sicer človeško postavo, dušo pa nima človeške, vsaj za delavstvo ne. Neopostavno je vedno postal proti delavstvu ta rdečelilni človek male postave, po imenu J. Davis in najraje hodil na delavske domove, ko so bili delavci pri delu, in samo njihove žene doma. Govoril je šeni, da bo dal njenemu možu pripravno in dobro delo, ali pa ga bo odpustil še isti dan, da ne bo več imel dela pri njem in takoj se bodo morali preseliti od tam. Kdo si more misliti kaj podobnega kot take strahopetne grešnje napram nezmožni šeni? Glavne besede je imel on in tako je menda hotel, da bi se vsi možje pobili dne 18. junija na oni poti iz Thomasa, da bi bil potem sam gospodar in bi lahko rekel: "Jas sem bos te pokrajine."

Drugi superintendent je bil boater Coketon majne, ki je last isto kompanije — Davis Coal in Coke, ki pa je po zaslugah v nastopanju proti delavstvu ravnatelj, samo večje postavbe je od prvega. Glavo drži po strani, kakor bi nastavljal uho za kako novico, da bi mu kdo povedal o ponečem izprehodu skozi okno ob deseti uri zvečer dne 10. decembra lani na Coketonu. Bil sem tedaj samec, pečar in imel plačano stanarino dva meseca naprej. On mi je nato rekel, da dolgujem in moram zapustiti hišo. Očital sem mu, kako je goljufal ljudi, ko je imel priliko za to ga 25. majni v Thomasu, W. Va., da je pobiral dolarje od nekaterih delavcev in pri ločevanju premoga od škrovin delal nerednosti, da so mu premogarji kdaj naložili škrovin na mesto premoga, ki ni bila vredna 10 centov. Tako je delal, ker je njemu nogo in ravnatelj kradel tam, kjer je bil pravi premog. Ne samo to, mnogo drugega bi lahko napisal o nepoštenih dejanjih, za kar se ne bojim, čeravno bi se prizadeti hotel poslužiti sodnije.

Pozdrav Slovencev širom Amerike. — Mike Bedene.

Burgittown, Va. — Z delom smo pričeli, kakor po več drugih krajih. Žal, da se nismo vrnili na delo vsi hkratu, kot smo tudi na stavko stopili večinoma vsi istočasno. Westmoreland in Fayette sta izpuščena, rudarji tam se še

niso vrnili delat. Nekateri zvrzajo krivdo radežega na delavstvo, drugi pa na uradnike unije. Vsekakor zavirajo velika napaka od članov organizacije in ravnatelj od odbornikov. Člani organizacije imajo nebroj izkušenj. Če so kolikšna nasledovali razvoj dogodkov v Kanassu, morajo vedeti, kako velika krivica se je zgodila Kanassanom po Lewisu. V Kanassu tedaj niso spoštovali zaključkov konvencije, ki jih je izključila ter obenem sprejela sklep, da vsi skupaj zastavkamo ter tudi gremo vsi na delo enega dne. Res težko je prestatiti dolgotrajno stavko brez vsake podpore, pri vsem tem, da plačujemo visoke vsote denarja kot aasment. Človek se nehoče vprašuje, kam gre toliko denarja. Organizacija jamši, da dobi potrebnih stavkarji šela po šest tednih podporo, med sedanjostavko pa je preteklo pet mesecev, a podpore ni bilo.

Člani organizacije so torej krivi le toliko, da so volili v vodstvo ljudi, o katerih so že imeli izkušnje, da niso sanje. Zato ne volite takih mož v vodstvo organizacije, o katerih niso trdno prepričani, da jim ni za naš dobrobit. Postavimo si dobre zastopnike.

Stavkarjem v Westmorelandu šelim akorajšnje zmago. Vem, kaj je stavka tam, saj stavljal sem v letih 1910—1911. Ne svetujem jim, da bi se podali nazaj v nemnijske rove, temveč vztrajajo toliko časa, da bo priznana unija. Grede naj v unijske rove, saj sedaj se lahko dobi delo.

Vse člane društva št. 139 SSPZ kličem, da se udeležijo seje dne 1. oktobra, ker bo volitev tajnika. Naj se vsak udeleži te seje točno. Pričetek je ob dveh popoldne v Slovenskem svobodnem domu. — Porokalec.

SLIKE IZ NASELBIN.

Glencoe, O. — Odkar imamo v Prosveti "javno govornico", se postali nekateri dopisi tako dolgočasni, da jih mnogi čitatelji kar prezirajo. Uredništvo pa ima vezane roke, da ne sme postaviti opomb in komentarjev.

Že večkrat sem slišal od skušnjih urednikov, da kratke novice iz naselbin so dobrodošle, dolgi dopisi pa povzročijo uredniku oboje dela. Po naselbinah je veliko novic in če bi bile na eni strani v dnevniku problemne le novice, bi mnogo bolj vleklo in bi bilo čitateljem mnogo ljubše, kot pa dolgovestni prepirljivi dopisi, ki včasih izhajajo samo od dveh oseb nasprotnega mišljenja.

Glencoe je mala naselbina, zato tudi novice ni dosti. Zato pričnem poročati na način, kot ni bilo priporočljivo, da se tudi drugi privadijo.

Premogarska stavka je bila mirno končana. Ob času stavke smo se vsaj tolažili, da nikogar ne ubije in poškoduje, odkar smo pričeli s delom, pa se ne moremo s tem tolažiti. Pri premogokopu je ubilo V. Jacksona, pamiča nad mulami, rodom Angleja. Zapregel je mule, ki so se spočile spališile in nesrečnej je padel pod voz. Po 14 dnevih je umrl za poškodbami. — V nekem drugem rovu, ki se imenuje Glen, so našli v prostoru truple mrtvega črnca, ki je umrl za radi strupenih plinov.

Sin nekega Italijana, 11 leten deček je s samokresom ustrelil 8 let staro deklico, hčerko Hrvat. Fanta so dali v poboljševalnico, Hrvat pa toži Italijana za odškodnino \$10,000.

Neki Grk je ustrelil drugega Grka. Poleg tega, da mu je hodil "v zelnik", ga je še ustrelil.

Frank Karonsen, rodom Šved, se je dal operirati na slepih in teden dni na to umrl. Imel je več let stanovanje pri nekem Slovenceu ter je samec, star 35 let. Šel je tudi v vojno "za demokracijo". Bil je vsem priljubljen v naselbini.

John Rebol se je s svojo družino preselil iz Glencoe v Bridgeport, O. — John Kravanja ml. je v enem letu napravil izpit v pisanju na pisalni stroj in knjigovodstvu. Star je šele 16 let, član SNPF in ima že službo, da si sam služi kruh.

Storklja ima tudi v naši naselbini posla, pa ne pri meni.

Čitatelji bi se morda za take vesti bolj zanimali kakor pa za dolge in prazne prepirljive dopise! — Nace Ziemberger.

Naročite "Prosveto" vašemu sorodniku ali prijatelju v stari domovini.

IZ DELAVSKEGA SVETA

(Federated Press).

Vsi stari odborniki Čikaške delavske federacije so bili zadnje nedelje ponovno izvoljeni za prihodnje leto. Predsednik John Fitzpatrick ni imel protikandidata; tajnik Nelson je prejel 27 glasov, njegov nasprotnik pa 95.

Poleg tega v Nemčiji. Enotna delavska politična fronta bo saj deloma kmalu realizirana. Večinski in neodvisni socialisti so zdaj na zadnji postaji združenja. Še v mesec se vrši konferenca delegatov obeh strank, ki izdelajo skupni program. Obe stranki sta do koncesije. Prva točka skupnega programa je, da demokratična publika je prvi korak k socializmu in stranka bo energično sprostovala vsakemu poskusu oživiljenja monarhije. Druge točke omenjajo enake pravice za ženske, socialistično justico, odpravo smrtnih kazni, davčne reforme, kontrolo privatnih monopolov, socializiranje glavnih industrij in vzgojevalnih ter higijskih zavodov, maksimalni delavnik itd.

Delavska telovadna društva niso rastejo v Nemčiji. Socialisti in komunisti organizirajo gimnastične klube in njih glasila imajo posebne predale za delavski sport. Nemška komunistična stranka je pridobila na članstvu valed združenja večinskih in neodvisnih socialistov. Večje število zadnjih ki se zbirajo okrog Georga Ledebourja, ne marajo iti nazaj v Scheidemannovo stranko. Industrijski magnat Hugon Stines je sunil v srčeno gnezdo, ko je prve dni septembra pozval nemške premogarje, da naj delajo čez čas v svrhu, da bo imela Nemčija dovolj premoga za entento, katerega mora dajati po pogodbi. Ne same socialisti in komunisti rudarji, ki so organizirani v okoliš Essen, marveč tudi konservativna "Alter Bergarbeiterverband" se je dvignila proti Stinesovemu načrtu.

Znižana mešda skebom. Tri družbe v San Franciscu, ki v avto-kolijah prevažajo pasarje, so znižale mešdo stavkokazem za tri dolarje dnevno. Druge družbe, ki so podpisale pogodbo s soferi unije, plačujejo soferjem po pet dolarjev. Stavka je prišla, ko so družbe hotele znižati mezdo od pet na \$4.25.

Zvižanje mešde rudarjem. Družbe, ki posedujejo bakrene rudnike v Arizoni, so naznanile zadnji teden, da s 1. oktobrom zvišajo mezde rudarjem za deset odstotkov.

STAVKOKAZI TEPENI.

Knoxville, Tenn. — Stavkojoči železniški delavci, ki so se vrnili na delo v tukajšnje delavnice Southern železnice, so se v petek zjutraj spopadli s stavkokazi, ki so ostali na delu. Deset stavkokazov je bilo težko ranjenih, 12 pa lahko.

LEPE OBLJUBE...

Chicago, Ill. — Martin J. O'Brien prerokuje, da bo ljudstvo v Chicagu in okraju Cooku plačalo v prihodnjem letu za 44 odstotkov več davka kot letos. Letos so znašali davki \$100,820,084, v prihodnjem letu bodo pa dosegli vsoto \$143,539,679. Kdor je letos plačal sto dolarjev davka, bo plačal v prihodnjem letu sto in štirideset dolarjev.

LISTNICA UREDNISTVA.

La Salle, Ill. — Naročnik. — Zveznih ali federalnih odškodninskih postav za delavce zdaj še nimamo. Vse odškodninske postavbe so same državne. To pomeni, da ima vsaka država svoj odškodninski zakon, nekatere države ga sploh še nimajo. Država Illinois ima svoj odškodninski zakon. Da ta zakon ni bolji, kakor je, je pa delavstvo samo krivo, ker ob času volitev poslušna profesionalne političarje, mesto da izvoli socialiste v državne zakonodajce.

Dotični zakon dobila za pravo vsake industrijske komisije: Industrial Commission of Illinois, 139 N. Clark Street. Ako imate pa kakšne posebne zahteve, se obrnite na Foreign Language Information Service, Jugoslav Department, 119 West 41st Street, New York, N. Y. Na zadnji urad lahko pišete v slovenskem jeziku. — Pozdravi!

Mulberry, Kans. — Vaš dopis se tiče tudi rojakov, zato je potrebno, da dovolite pod njega podpis, ako hočete, da bo priobčen. Pravila niso izjemna za nikogar. — Pozdravi!

Jurkic Agićeva.

Povest.

Hrvaško spisal Ks. Šandor-Gjalski.
Prevel Fr. Orel.

(Dalje.)

Ne, niti z besedico ni omenila Lisička, da je opoludne prišel dvorni sluga javit, da se Jurkica vdeleši obeda na dvoru, tudi ne, da jo je o mraku isti lakaj pospremil celo v hišo. Kohn se je akliceval še na Gareševa, da mu tudi le-ta lahko potrdi, da govori resnico. Levi pa se je lotil Smiljanica. Vsi so se mu pridružili. Smiljanic namreč ni občeval z njimi in vsi so se čutili užaljene. A Levi je imel še poseben razlog, da je bil hud na Smiljanica. Ta poslednji ga je moral namreč pred mesecem dni obsoditi na kazen, ker je bil kupil ukradeno kobilu, resnično, kupil jo je bil, a od poznanega konjskega tatu in plačal za njo petindvajset forintov, dasi je veljala štirikrat toliko, a kaj njemu? — Človeku, trgovcu — briga ga to!

— In on me je obsodil, a tega nisem pozabil. Levi je angelček, duša od človeka, — a kedar mu je kedo stopil na rep, tedaj postaja Levi vrag. Pa sem tudi vkrenil svoje korake. Oh, sestavi mi je Kosirček tožbo, pravim vam, divno. Pametna glava. Napisal je v tožbi, da je pozoraš (obzoraš), opozicionalec in vse drugo, samo ne vnet za vladu. To pomore. Čutil bo, kdo je Levi! A dozdeva se mi, da iz tega bo še nekaj.

Pred dvema tedni me je pozval gospod upravitelj k sebi, — pa mi je pravil, da je Smiljanicu omarjen stolček, ter me natančno izpraševal o točkah, ki sem jih navedel v pritožbi. Sodim, da bo premečen.

Mislite? — vmeša se Lisička živahno v razgovor. Njo je še vedno mučila misel, da bi Smiljanic vtegnil poročiti Jurkico. Ako bo premečen, odpade ta nevarnost. Tako vsaj si je mislila ona, in to jo je tako razveselilo, da je postala vsa razposajena in razbrzdana, da je navdušila vso družbo. In kmalu potem se je orila v tej družbi vesela, sladka, mila pesem.

"Kdor poje, slabega ne misli," — je zamrmral Najšćeković, idoč mimo Lisičkine hiše ter krenil vanjo. Ah! donesl nam je drugo novico! Priporočeval je tiho, tiho, a silen krohof se je po tej novici razlegal po vsej hiši. Silni "živio" jo je pospremil, — vesela družba pa je rajala do zore, a bedna Jurkica tam v tretji sobi je trepetala duševne boli, — plakala, dokler je zmogla solz; a kadar ni bilo več teh, tedaj so se jej vzdigovali iz grudi težki vzdih, a oni veseli vakliki iz družbe so jej bili kakor ostri noži, ki jej sekajo tako glavo, kakor srce.

Druzega jutra se je Jurkica čutila vso potrtu. Obnemogla je bila duševno in telesno. Zastonj se je vpraševala, kako more človeško srce soditi tako podlo ter si iz ničesar izmisliti tako bajko! Njena nedolžna in čista duša se ni mogla odgovoriti. Tolažba pa, da si je svestna svoje nedolžnosti in da vse skupaj je prosta laž, — ah, — občutila je predobro in tudi dobro pogodila, da taka tolažba ima svojo vrednost le v katekizmu. Življenje je ne pozna.

A s tako tolažbo se niti za hip ni čutila za-

dočeno. Vsa duša jej je bila izmučena v pričo dejstva, da more ljudska zloba njeno neustakljivo čistost napasti na tako razbojniški način. Dekle je odurno odbijalo od sebe pomisleke, ki so jo navdajali o vsebini one brbljarije; razmišljala je je natančneje, na skrivaj v svoji notranjosti jej je bobnelo in humelo, da je omadeževana njena kakor kristal svetla, čista in prozorna nedolžnost in poštenj nje deklirski glas. Ta grašni, zamolkli notranji glas, kakor da je imel seboj celo odmev: "Za vedno, — za vedno!" Odpadla je v njem mladi duši ona zavasa, ki jej dosedaj ni dovoljevala pogleda v svet, kakoršen je v resnici; tako je vsaj v nekoliko zadobila pravo in resno sliko sveta in videla — nedogledno množico lopovov, ki venomer stremé za tem, da vso svojo okolico opljujejo se svoje strupeno peno slobe in zavisti in nikoli ne dovoljujejo, da bi se izpral le eden teh madežev. Bilo jej strašno. Zazeblo jo je, ko je pomislila, kako so lepe in srečne sanje njene mladosti poparjene in uvele. A to razočaranje, to probujenje bolelo jo je strašno in dekle je čutilo, kakor da se jej je duša postarala za celih deset let.

"Kako srečna sem bila še včeraj — in ravno včeraj! — Žalibog, uvidevam, da mi ni odločen ne hip radosti, ker ga moram takoj poplačati se skrajno bedo!" — govorila si je rano v jutro, ležeča še v postelji, in nekaj trenutkov jej je bilo kakor da čuti oni neizprosmi mistični zakon še bolj mistično in strahno sile, ki slepo deli ljudske duše med svoji dve družici: jedne izpostavlja temi in prepadam beane nesreče, druge predaja sijaju in obilnosti sreče.

Niti v šoli ni jej bilo možno okrepiti si duha, da si so bili otroci danes posebno mirni in dobri,

kar ni bilo navadno po praznikih. Želja istih nedolžnih otročičev, da bi jej ugodili čim najbolje morejo, oprijela se je njene razžalošene duše tako, da jo je s nežno hvalečnostjo ganilo v dno duše, a pri tem je tim močnejše čutila svojo bol. Skorsaj da ni zajokala, ko jej je mala Mandica skrivaj poljubila roko medtem, ko jej je Jurkica kazala, kako se na tablički drži kamenček.

Ko je ob desetih dovršila šolo, spomnila se je, da mora k Stepanoviču po tiakovine za izkaz onih otrok, ki so nemarno zahajali v šolo. Na hodniku je srečala Lisičko. Ta jo je samo premetnila od nog do glave nekim alavnim, zmaganim pogledom; porogljivo se jej je posmejala in je, peva je za se neko melodijo, odhitela mimo nje. Jurkici ni ušel čudni pogled; a ni si ga mogla raztolmačiti. Še doma v svoji sobi je razmišljala o njem.

Med tem je potkal nekde na vrata. Dekle je bilo še od včeraj vso prestrašeno ter se je, začuvši to trkanje, streslo po vsem životu. Odzvala se je slabim glasom.

Na pragu se je pojavil Haramija se Smiljanicem.

— Vi — i izvil se je Jurkici z jedne strani zasuden, z druge pa prestrašen vaklik, videlci za širokimi Haramijevimi ledji blede in razdraženo lice Smiljanicevo. "Po vsem tem — mi sedaj prihaja še v hišo; kaj bo svet govoril še le sedaj —!" — je pomislila v skrbi in lice se jej je nagubilo v strog, očitajoč izraz. Smiljanic ga je razumel, zadržale so mu ustnice in čutil se je v še večji zadregi, nego bi bil tudi brez tega.

— Gospod pristav je prišel, da vam reče; "z bogom!" — moral je navsezadnje zaprijeti Haramija. (Dalje prihodnjič.)

Frank Heller:

Blagajna velikega vojvode.

Roman.

Is švedščine preložil F. J.—o.

(Dalje.)

Neumno bi bilo, da te ljudi, ki so še itak razburjeni, po nepotrebnem še bolj razburja in draži. Prav nič še ni izgubljenega, profesor je še vedno svoboden! Profesor in obslužabnika. Ako pridejo o pravem času, tedaj se bo situacija popolnoma spremenila. In to še v zadnjem trenutku. Zato mora sedaj pridobiti kolikor mogoče časa, zavlačevati mora vso stvar... Prišla mu je dobra misel...

— Pogledal je mirno na zarotnike, ki so stali v polkrogu pred njim, in rekel:

"Da, bil sem na jahti... toda na ladji je bilo še nekaj... kar pa vaš dobri prijatelj Hernandez ni spazil."

"Govorite, kaj!" je zakričal narednik.

"Naša jahta je opremljena z najmodernejšimi brezžičnimi besojavnimi aparati. Ali ste gospodje še kdaj slišali o brezžičnem brzojavu?"

Par trenutkov so vsi molčali... zarotniki so se gledali... nekaj niso razumeli, kaj je hotel don Ramon, nekaj so se ball skritih groženj, ki so bile v njegovih besedah.

Gospod Bekker je bil gotovo edini, ki je vedel dobro, kaj pomenjajo njegove besede... zato je postal precej neodločen in njegov obraz se je skoro popolnoma spremenil, kar so ostali zarotniki spazili z velikim strahom.

"Predno smo se izkrcali", je nadaljeval veliki vojvoda mirno in povdarjal vsako besedo, "smo dobili sveso z angleško oklopnico, ki križari v bližnjih vodah, poročali smo ji vse točno. Že jutri zjutraj, gospodje vas doleti izredna čast, da boste gledali oklopnico pred pristaniščem — in potem gospodje moje lakrene čestitke!"

Zopet je bilo popolnoma tiho. Veliki vojvoda je s svojimi besedami pogodil in dosegel svoj namen. Vsi so poznali morske velike, kajti velikokrat je plula mimo otoka kaka angleška ali francoska bojna ladja ali oklopnjača, in vselej takrat so se po otoku širile čudne vesti in govorice, kako daleč morejo streljati take oklopnjače, kako grozni in strašni so učinki granat, ki jih pošljejo iz svojih žrel topovi take velikosti. Ako govori veliki vojvoda resnično, tedaj je prav mogoče, da je kazen blizu... njegov nastop, njegove besede so pa dokazovale, da govori veliki vojvoda resnično... Luis je pobledel kot mrtli... drugi so pa molčali in se gledali — potem so motrili velikega vojvodo... njegov obraz, ki je bil krvav in zatekel od udarcev, ki jih je nametal nanj Bekker, je bil strašen. Potem so pa vsi zarotniki pogledali gospoda Bekkerja, ki je uprizoril to revolucijo, ki se sedaj bliža svojem klavnemu, a obenem tudi groznemu koncu.

Minilo je mogoče nekaj minut, predno je gospod Bekker spoznal situacijo in si predložil vse posledice, ki čakajo voditelja ponesrečene revolucije — začulo se je neko

mrmranje — mrmrali so Amadeo in oni trije možakarji, ki jih don Ramon ni poznal — vojvoda je spoznal tudi glas senorja Luisa, a ta glas je bil preplašen in njegove besede so bile samo vzdih... nazadnje se je oglašil debeli, doneč bas narednika Posade:

"Pobijte ga! — On je vsega kriv! Vrag naj vzame skopuha in bojadljivca! Kaj pa imamo od vse te revolucije... Kdo je mislil na to...?" Par hipov je bilo videti, da bo don Ramon hitreje zmagal v svoji igri, nego je sploh sam pričakoval... čul je že tudi posamezne glasove: milost, milost, visocanstvo...

Tedaj je pa zakričal Bekker in s svojim glasom prevpil vse glasove:

"Tovariši! Ne bodite strahopetci! Brez strahu! Kaj hočete beračiti milosti pri tem človeku? Jaz nastopam proti taki osebi tako... (dvignil je roko, da bi udaril dona Ramona v obraz — toda ko je videl obraze svojih tovarišev — mu je omahnila roka)... ako bi hotel... (te besede je dodal poltiho). Ali vas ni aram, da vas je ugual s pripovedko o brezžičnem brzojavu? Laže, nesramno laže... hoče nas le prestrašiti, to je vse! Ako bi pa bilo tudi vse res, kar govori... ako pride jutri res angleška oklopnjača, ali mislite, da se nam bo godilo bolje, ako sedaj prosimo milosti? Ali ni obljubil, da nas do zvečer vse pobesi? Ali hočete to preprečiti, prijatelji? Samo ena pot je, samo eno sredstvo: Obesimo mi njega takoj! Mrtvi molče! Ako ga obesimo, potem potopimo ladjo, ki je prišel s nje na otok, tedaj naj le pride angleška mornarica in naj nam dokaže najmanjšo krivico. Obesimo ga kar tukaj, potem pa v pristanišče..."

Gospod Bekker je umolknil, veliki vojvoda ga je posteljal in gledal z zaničljivim in ravnodušnim pogledom... opazoval je svoje sovražnike in se s precej čudnim občutkom prepričal, da so imele besede gospoda Bekkerja na zarotnike precej velik, ako že ne popoln uspeh! On je obljubil zarotnikom, da vse pobesi — ako ostane živ, ko pride oklopnjača, tedaj so lahko gotovi, da bo držal svojo besedo... Gospod Bekker je imel prav: Obesiti ga morajo... takoj, njegovo jahto pa potopiti. Potem pa naj pride oklopnjača!

Iz mrmranja in trepetanja so se polagoma razvilo kričanje, ki je vedno bolj naraščalo. Zarotniki so ga dvignili iz stola in iskali primerno mesto, da bi mogli izvršiti eksekucijo. Črnohradi narednik je slekel avoj jopič, gotovo je hotel prevzeti nalogo krvnika, to je bilo lahko brati na njegovem obrazu. Potem se je obrnil k patru Ignacijju, ki je stal v kotu in mrmral še vedno svoje psalme, in mu rekel:

"Semkaj, oče Ignacio, tu vas potrebujemo... Pridite semkaj in berite črno mazo za zadnjega velikega vojvodo Minorke! Tudi spovajte ga, oče Ignacio!"

"Maledictus, maledictus in semeternum", je pel častiti oče. "Nefaste inter homines, perinde ac cadaver. Maledictus, maledictus!"

Ko sta se krmar Amadeo in dva pomočnika pripravljala, da postavita lestev in privežeta na kljuko, kjer je visel lestenec, vrv, zasilali so se kljub hrupa trije močni udarci na vrata...

(Dalje prihodnjič.)

Raznovrstno enako cenjeno

—Vendar pa je le zanesljivo bogato in čisto z vso smetano v njem.

Evaporirano mleko je postalo vsakdanja potreščina v vsaki hiši. Bordenovo evaporirano mleko je take vrste, da zadosti za vse potrebe naših kritičnih ameriških hišnih gospodinj. Je čisto mleko iz dežele z vso smetano puščeno v njem, kar je absolutno potrebno pri toliki kuhi.

Bordenovo evaporirano mleko se pripravlja pod zelo strogim nadzorstvom in preiskavo od mlekame pa vse do trgovčeve police. Čreda je pazno preiskana in preiskavana po izučeni živinozdravnikih. Posoda in njé vsebina je dobro zavarovana pred vsakim najmanjšim prahom in nesnago, vso posodo se okuha, tako, da te in še mnoge druge varnosti pomenijo zelo veliko za varstvo mleka, ki rabite vsaki dan.

Nimate raje dobrovrstno in zanesljivo varstvo pri vaši hrani? Še posebno ako vas nič ne stane? Bordenovo je najboljša vrste—brez zvišane cene. Veste lahko gotovo, da dobivate popolno hrano in pravilno varstvo v vaši najvažnejši življenjski hrani.

Vaš grocerist dobro ve, da pomaga, ko vam ponudi te vrste blago za enako ceno drugih. Vse kakor ve, da pažnja pripravljenja obvaruje čistot, ki zadovoljuje njegove odjemalce.

THE BORDEN COMPANY,
Borden Building, New York
Chicago urad: 510 North Dearborn St.
Telefon Dearborn 3105.

